

Nikola Kovač

LIRSKE TAJNE U SLIKARSTVU MARIJA MIKULIĆA

LYRIC SECRETS IN MARIO MIKULIC'S PAINTING

Sažetak

Likovno djelo Marija Mikulića povezuje najbolje tekovine klasičnog figurativnog slikarstva i autentične akcente moderne umjetnosti. Brzim, nervoznim potezom, Mikulić slika portrete, pejzaže, posebno ulice Sarajeva. U svojim najboljim ostvarenjima Mikulić pokazuje i rafiniran smisao za tajne predmetnog svijeta u kome se prepliću elementi vitalnog i mineralnog, pojavnog i asocijativnog. Iz tog odnosa Mikulić formira obuhvatnu metaforu likovnog jezika; njegov pogled se ne ograničava na percepciji predmeta, on ga transformiše u vizionarsku predstavu. Eliminišući suvišne materije, slikar otkriva elemente izvornog govornog bića, onaj iskonski elan koji osigurava trijumf duha nad materijom.

Ključne riječi: *portret, pejzaž, metafora likovnog jezika, predmet-znak, percepcija-vizija, suština materije-govor bića, organsko jedinstvo svijeta, trijumf duha*

Summary

Mario Mikulić's paintings connect the best results of classical figurative painting and authentic accents of modern art. By sharp, nervous moves Mikulić paints portraits, landscapes and especially streets of Sarajevo. In his best works Mikulić presents his sense for secrets of world in which elements of vital and mineral, of shown and associative, are merged. From this relation Mikulić creates comprehensive metaphor of artistic language; his view is not

limited by perception of objects – it is transformed into visionary show. By eliminating expletive substance painter discovers elements of autochthon being, aboriginal élan which ensures triumph of spirit over substance.

Key words: *portrait, landscape, metaphor of painting language, object-sign, perception-vision, essence of substance-language of being, organic unity of the world, triumph of spirit.*

I

Mario Mikulić je slikar širokog likovnog dijapazona i dubokog osjećanja za tajne predmetnog svijeta. U njegovom obimnom opusu smjenjuju se prizori iz svakodnevnog života, pejzaži, enterijeri, figure, portreti. Na svim Mikulićevim platnima dominantan je slikarev stav o likovnoj ljepoti svijeta, o međusobnom prožimanju vitalnog i mineralnog, pojavnog i asocijativnog. Predmet i metafora, materijalna supstanca i semantička vrijednost, realnost i fikcija objedinjuju se kao organsko jedinstvo svega što postoji i što se prostire s onu stranu racionalnog diskursa. Povezujući bitna svojstva različitih registara, taj relacioni sistem čuva istovremeno i njihovu autonomiju: u tom panoramskom snimku, u kome nisu iščezle datosti, nastaje nov vrijednosni poredak u kome početni motiv mijenja svoje izvorno značenje i svoju upotrebnu funkciju. Motiv poprima odlike obuhvatne metafore likovnog jezika.

Vežanost za predmetni svijet nije Mikulića odvela putevima misaone kombinatorike ili apstraktnog razmatranja o prostoru, o sudbini predmeta u spletu virtuelnih odnosa, o simboličkim vrijednostima motiva i njegovim iracionalnim konotacijama. Mikulić pronalazi ljepotu i vrijednost unutar kruga predmetnog svijeta i postojećeg prirodnog rasporeda stvari: on, takoreći, pomjera svoje stajalište u središte svijeta koji ga okružuje, a istovremeno interiorizuje predmete, prelama ih u svom unutrašnjem vidu i od njihovih krhotina gradi elemente nove likovne sintakse. Transformisanje objekta, kod Mikulića, nije rezultat konceptualnog poimanja, nego izraz spontane saobraženosti sa datostima svijeta i njihovim neotkrivenim dimenzijama.

Mikulićev odnos prema predmetnom svijetu odredio je istovremeno i njegovu psihološku poziciju i njegove afektivne reakcije na realnost. Kod Mikulića ne dominira ni “materijal” ni njegove fizičke osobine; on svoje perceptivno polje podređuje prevashodno impulsima svog unutrašnjeg bića, svoje stvaralačke volje da u svim pojavama otkrije tragove umjetničke strukture i pronade iskušenja slikarskog čina. Stoga za Mikulića možemo tvrditi da posjeduje snažan inspirativni elan koji pokreće mehanizam imaginarnog bujanja i rađanja likovnog jezika. Ovaj umjetnik pristupa svakom predmetu i svakoj pojavi sa strašću, obuzet uzbuđenjem koje pretihodi stvaralačkom činu i nemirom koji prati pokret umjetnikove ruke.

Snažnog temperamenta, bujne mašte, duhovitog poteza, Mikulić s podjednakom ustreptalošću obrađuje svaku pojedinost, kao što širokim potezima skicira krupne sinteze. Reklo bi se da su nemir i dinamika regulativna načela Mikulićevog slikarskog gesta: sve je praćeno uzbuđenjem i nekom stvaralačkom nervozom, a sve, opet, zrači snagom pokreta i unutrašnjom tenzijom obuzdane energije. Prvi potezi kista i prve mrlje boje kao da dugo čekaju trenutak u nekom imaginarnom predvorju prije nego što otpočnu svoj život na platnu, a onda, kao nadoknadu za dugo i nasilno čekanje, nastoje da igrom sukoba i preobrazbi izraze svekoliko zaboravljeno bogatstvo oblika, boja, likovnih masa. Zato su Mikulićeva platna izuzetno živa, ustreptala od vlastite energije, podložna logici vlastitog ritma i reda.

Ta mobilnost, čiji pokretači nisu samo likovnog karaktera, svjedoči istovremeno i o slikarevoj vitalnoj energiji i o bezazlenom čuđenju s kojim slikar pristupa svijetu u kojem prepoznaje svoje modele. Mikulić s ogromnim povjerenjem i poštovanjem pristupa i prizorima i ljudskim licima, a zatim u njima nemilosrdno traga za svim mogućnostima koje motiv nudi, dosežući krajnje granice likovnog govora. Jer, čim se bezazleni pogled pretvori u likovni znak, čuđenje se pretvara u strog zahtjev; avanturu pogleda potiskuju zakonomjernosti likovne logike, a igru traganja zamjenjuje pronađeni oblik. Otuda u Mikulićevom slikarstvu taj ambivalentni odnos realnosti i poezije, mase i energije, avanture i logike.

Moć materije, kao i moć poezije, prekoračuje svoje vlastite granice i širi se u beskrajnom polju značenja koja uvijek iznova iznenađuju. Pjesnik Jure Kaštelan, prizivajući u sjećanje Mikulićeve mrtve prirode, ističe njihova svojstva koja daleko prekoračuju domen likovnog oponašanja i opisa: “Ima neka aura tišine, ima neki sjaj tragike u njegovim mrtvim prirodama, u kamenoj samoći djetinjstva i u šumu mora koje na njegovim platnima ima boju sakralizirane sjete.” Pjesnik je naslutio (i precizno formulisao) da se slikar samo oslanja na elemente realnog svijeta, ali da se u njihovom spoju, u metaforičkom odnosu znaka i značenja, kriju dublji sadržaji i šira prostranstva asocijativnih kružnica. Transformisanje realnosti i metaforizacija njenih pojavnih oblika nalaze se u osnovi i pjesničkog i likovnog jezika.

Mikulićeve ulja takođe su vezana za scene iz života – sa mora, iz planine i sa ulice. Mikulić ne oscilira u svojim estetskim uvjerenjima, on samo eksperimentiše u domenu likovnosti, stalno tragajući za rješenjima i efektima koji se postižu isključivo slikarskim sredstvima. Otuda različite faze njegovog slikarstva nisu obilježene promjenom estetskih i idejnih pozicija, nego upravo učvršćivanjem formalno-stilskih odlika likovnog jezika. Platna s motivima iz prirode – planine, rijeke, šume, more – nose snažno obilježje lokalnog podneblja i atmosfere; linije crteža jedva naglašavaju čvrstoću oblika, ali zato ističu sve bogatstvo okoline i godišnjeg doba. To su kompozicije koje imaju svoju melodiju i svoj miris, atmosferu i poetske akcente. Očigledna je i razlika u tretiranju primorskog i planinskog pejzaža: u primorskim motivima zapažamo više svjetlosti, intenzivnije boje, nervozniji potez, dok su motivi iz unutrašnjosti razvučeni, u polusvjetlu, neprozirni od vlage, pritisnuti niskim nebom. Mikulić osjeća te oscilacije tonaliteta i ističe razlike u doživljajnoj tenziji slike; upravo su te oscilacije karakteristične za čitavo Mikulićevo slikarsko djelo kao temeljna pretpostavka njegove zamisli i njegovog umjetničkog postupka. Realni poredak stvari, u svojoj likovnoj projekciji, dobija izgled poetizovane atmosfere i tajnih sadržaja kojima samo slikar daje trajnost i životnu konsistenciju.

Likovna projekcija motiva oslanja se na dva principa – na selekciji detalja i na sažimanju prostora. Izabrani i naglašeni detalji

osiguravaju plastičnost volumena i njegovu izražajnu snagu, a redukcija prostornih veličina rezultira koherentnošću likovne mase i ravnotežom njenih elemenata. U tom smislu likovna kompozicija je neprestano generiranje vlastite suštine, preobrazba realnog motiva i njegovo podešavanje prema zahtjevima individualnog rukopisa svakog slikara. Zato su kod Mikulića slični motivi uvijek obilježeni specifičnim elementima, drukčijom atmosferom i različitim afektivnim nabojem. Mikulić je i u banalnom motivu znao da pronade skriveno obilje značenja i likovnih provokacija.

Proces transformacije, koji je kod slikara prirodan kao i percepcija, samo oduzima i eliminiše suvišne elemente da bi oslobodio zaobljenu suštinu materije i otkrio njene skrivene sadržaje. Slika je stoga neprestano otkrivanje zagonetki i silazak u ponore bića stvari, težnja da se iskaže neizrecivo i predoči nevidljivo. Zato Mikulić svakim potezom dodaje novu notu već postojećoj semantičkoj gami njegovog motiva, kao da naknadno interveniše i koriguje prvobitnu materiju. Mikulić polazi od realnog motiva jer gaji neko urođeno “povjerenje u oblike prirode”, ali u njima prevashodno traga za smislom i ljepotom, to jest prekoračuje onu presudnu granicu koja razdvaja materiju od njenog umjetničkog izraza, amorfnu masu od estetske tvorevine.

U Mikulićevom slikarstvu nema apstraktnih tema. Svi motivi preuzeti su iz konkretnog svijeta, sve je blisko i poznato, doživljeno i upamćeno. Ali slikarev postupak se ne svodi na realističko notiranje i detaljan opis. Izbor motiva, poentiranje detalja, stvaranje atmosfere koja zrači iz predmeta i okružuje ga specifičnim lirskim osjećanjem – sve to ukazuje na to da Mikulić komunicira sa svijetom, da osluškuje njegove glasove, i u slikarstvu pronalazi neki viši duhovni poredak. U tom unutrašnjem dijalogu, u toj “potkonverzaciji”, slikar uspostavlja kontakt sa tišinom, sa tajnom svijeta, sa vlastitom dušom.

II

Svoju likovnu avanturu Mikulić je započeo crtežima i skicama – spontanijama reakcijama slikara na sve pojave koje provociraju njegovu imaginaciju i sve oblike ispoljavanja realnog svijeta. To

su brzo i virtuosno ostvareni crteži, često karikaturalnog obilježja, na kojima prepoznajemo likove pisaca, slikara, prijatelja ili slučajnih prolaznika. Crteži su izvedeni uz upotrebu minimalnih sredstava, ali pokrivaju široko asocijativno polje i više dočaravaju nego što predstavljaju. Iza tih skicoznih improvizacija naslućujemo bogate semantičke sadržaje, atmosferu prizora ili dramu lika. U tom smislu crteži nisu ni oponašanje motiva ni njegova ilustracija: to su zrele skice koje sugerišu čitav niz likovnih tema koje je Mikulić često razvijao na svojim platnima.

Mikulić zaista objedinjuje dar crtača brzih poteza i preciznih kontura sa smislom za isticanjem produbljenog poetskog značenja motiva; on s lakoćom bilježi dokumenat, ali i obilje smisla kojim taj dokumenat zrači. Ova njegova osobina uočljiva je još od prvih radova, preko ratnih i poratnih crteža, do posljednjih portreta. Mikulić uvijek slika sa punim afektivnim angažmanom, ali i sa sviješću o visokim zahtjevima umjetničkog djela; sa željom da se maksimalno približi svijetu, ali i da njegova značenja uzdigne na nivo univerzalnih vrijednosti. Stoga nije čudo da je Mikulić započeo crtežom (učeci u klasi Ismeta Mujezinovića, Romana Petrovića i Mice Todorović), da je proučavao oblik i kompoziciju tako dugo dok njegov crtež nije postao “živ, produhovljen i uvijek zamišljen plastično, u trodimenzionalnoj vrijednosti” (Smail Tihijć).

Započevši, dakle, crtežom brzog poteza, sigurne linije i čvrste kompozicione zamisli, Mikulić je najčešće slikao likove ljudi iz poratne izgradnje, upečatljive figure i prostudirane poze. Kod njega je crtež uvijek izraz određene atmosfere ili svojevrsnog psihološkog raspoloženja. Kad je u pitanju grupna kompozicija – opet je riječ o dinamičkoj organizaciji scene, o gestualnoj napregnutosti i gibanju mase dočaranom sigurnim potezom pera. I bilo da crta prizor “sa pijace” ili detalj “iz kuhinje” ili cirkusa, Mikulić uvijek dočarava elemente jedne šire i kompleksnije atmosfere: karakteristični potezi ili pitoreskni detalji otvaraju široku scenu ljudskih zbivanja sa svim bogatstvom specifičnih psiholoških određenja i skrivenim pokretima srca i duše.

Crteži pisaca, slikara i prijatelja koncipiraju lik sa svom složenošću duhovne i karakterne fizionomije modela, ističući prevashodno one osobine koje nisu vidljive na prvi pogled i koje ne

možemo naslutiti prema vanjskom izgledu lika. Mikulić nastoji da prodre do psiholoških temelja bića, do njegovih bitnih karakternih svojstava, skrivenih pod maskom gestova, manira, svakodnevnih postupaka.

Za razliku od crteža, Mikulić na svojim platnima postiže izražajni maksimum oslanjajući se na urođeni dar za čvrstu kompoziciju zamisao i bogato iznijansirano kolorističku viziju motiva. On je zaista pravi majstor boje, čak i kad je upotrebljava u suženom i skromnom rasponu. Motivi iz urbane sredine odlikuju se kolorističkom bujnošću i dinamikom koju sugerije širok raspon tonske game. Figure se još više rastvaraju u vazdušastoj atmosferi prozirnog boje, naslućenih tonkih akcenata i prostudiranih kontrasta.

Prizori sa ulice, najčešće viđeni iz ptičije perspektive (sa visine slikarevog ateljea), ponekad su mirni i razliveni kao kišni pejzaž, sa uočljivim ljudskim figurama i prepoznatljivim fragmentima arhitekture: na ulice se spustio mir i atmosfera praznine u kojoj ljudske figure prolaze kao učesnici neke svečanosti, a slikarev objektiv je spušten sasvim nisko, tako da je perspektiva skraćena, bez horizonta i neba.

Drugi put, ulica je kao zažarena buktinja, sva u plamenu boja, koje se pale i uzdižu prema nebu kao svjetlosni cvijet sa bezbroj raznobojnih latica: sve je u pokretu, sve je zasićeno bojom do usijanja, linije se potpuno gube i pretapaju u međusobnom sudaru i prožimanju obojenih površina. U ciklusu *Ulica* Mikulić je maksimalno oslobodio svoj dar brzog i impresionističkog notiranja detalja, formiranja atmosfere i poetske klime; kompozicija se doživljava kao skladna cjelina likovnih sredstava i njihovog učinka, realnih datosti i njihovog poetskog osvjetljenja.

Motiv ulice Mikulić obnavlja u različitim kolorističkim registrima i sa različitim osjećajnim efektima. Ove varijacije slikar izvodi na dva načina: ili slobodno premješta likovne mase (pri čemu smanjuje ili povećava njihovu frekvenciju), ili kolorističkim kontrastima dočarava različite stepene intenziteta svjetlosti. Tamniji tonovi i zgusnute mase sugeriju intenzitet mraka i atmosferu tjeskobe, dok svjetlije kompozicije (čak i kad je riječ o motivima sa kišom) otvaraju perspektivu života i poleta kao kad iznenada oživi vedrina na licu grada.

Sve te promjene atmosfere i doživljajnog tonusa Mikulić prati kao žive otkucaje gradskog pulsa, kao zagonetni splet žila u lavirintu urbanog krvotoka, kao ambijent koji je čovjekov zadani životni prostor a, najčešće, i slika njegove sudbine. Ulica je, na Mikulićevim platnima, kao živ organizam koji ne prestaje da funkcionira, da se mijenja i obnavlja. Ulica je za stanovnike grada i afektivni topos, i zgusnuto sjećanje, i prostorna neminovnost na koju smo upućeni do kraja života. Jedino ulice čuvaju uspomene i ne umiru; poslije rušenja preseljavaju se u naše pamćenje. U imaginarnoj kartografiji grada ulice nas okružuju i pohode kao naš fatalni lavirint, kao obećana sloboda i prijeteći bezizlaz. U tom smislu Mikulić je pravi urbani slikar, koji svaki dah grada doživljava kao duboki odjek vlastitog disanja i otkucajâ vlastitog srca.

Drugi veliki segment Mikulićevog likovnog opusa čine ciklusi portreta. Opredjeljenje za ovu vrstu likovnog izraza nije kod Mikulića ni slučajno ni iznenađujuće: Mikulić i u pejzažu i u portretu traga za tajnom koja izmiče racionalnom saopštenju i materijalnim odrednicama, kao da svoj ljubopitljivi pogled stalno upire s onu stranu granice fizičkog svijeta i opipljivih predmeta. Portret je stoga najizazovniji reljef i najveća tajna kojoj se slikar vraća sa promjenljivim osjećanjima i brojnim iskušenjima. Zagleđanost u predmete, u njihova fizička svojstva, i prodiranje u njihov poetski krug, interes za detalj i smisao za variranje akcenata i intonacije – sve su to elementi koji su Mikulića upućivali na portret: gledajući svijet i ljude sa radoznalošću i ljubavlju, Mikulić je slikao portret kao humano lice svijeta.

Mikulićevo traganje za pokretom i izrazom (dva pojma koja se najčešće pominju u kritičkim prikazima njegovog slikarstva), za dinamikom prirodnog pejzaža i njegovim likovnim metamorfozama, nužno je vodilo slikara da ispita, odmjeri i oblikuje tajnu ljudskog lica na kome se sustižu i prelamaju unutrašnji sadržaji bića. Ljudsko lice je za slikara i maska i ogledalo, i tajna koja navodi na iskušenje i svjetlosna igra u koju se pretvara duhovni subjekat lika. Portret je stoga i sinteza slikarevog umijeća i izazov da, slikajući isti motiv, potvrdi njegov polisemički karakter u bezbroj likovnih varijacija.

Mikulić je na portretima zadržao onaj veo tajni koji obavlja model i koji zrači sa lica, iz pogleda, iz stava, tako da se pred njima često pitamo šta je to što plijeni našu pažnju na tim nepoznatim i zagonetnim licima. Vještina slikara je da iza tajanstvene igre svjetlosti na licu i oko očiju, iza tog čudesog reljefa (koga se Andrić nikad nije mogao nagledati) nasluti dramu ličnosti, svijet uzbuđenja i snova, svijet zanosa i tuge. Slikar oblikuje i materijalizuje ljudsku dramu krvi i nerava, tijela i duše, kojom figura zrači kao likovna izvjesnost i psihološka tajna. Kad se presele na njegove slike, i poznate stvari i poznati likovi dobiju posebna i nama nepoznata svojstva.

Portreti Marija Mikulića nose obilježje slikarevog emotivnog angažmana i različitih duhovnih raspoloženja s kojima pristupa modelima: na portretima pratimo široku skalu osjećanja, od melanholijske i misaonosti do monumentalne ozbiljnosti, otmjene vedrine i diskretno sugerisane senzualnosti. Stoga, Mikulićevi portreti nisu samo skup vanjskih, perceptivnih utisaka i saznanja, nego i izraz onih afektivnih i pojmovnih sfera u kojima se formira unutrašnji govor bića.

Čovjekov lik, taj “najljepši pejzaž”, prisiljava savremenog slikara da otkriva produbljene dimenzije bića, da osluškuje tihi monolog čovjeka u samoći i tišini, da dočara intenzitet drame koju čovjek doživljava u sukobu sa svijetom, sa drugim, sa samim sobom. Potez kista na Mikulićevim portretima ne slijedi fotografske crte vjerodostojnosti lika, nego prati gibanje čovjekovog unutrašnjeg pejzaža, pokret duše i grč ljudske identifikacije. Mikulić, ukratko, na portretu transkribuje duhovne i emotivne osobine lika.

Mikulićevi portreti oslobođeni su efemernih kvalifikativa i slučajnih odlika: u njima blista svjetlost bića, koja je za slikara jedinstvena neponovljiva i trajna nit čovjekove duše, koja se stalno mijenja i u svojim mijenama čuva postojanost i trajnost lika. Tek kad dospije do tog unutrašnjeg ozarenja bića, slikar dopijeva do tačke podudarnosti između likovnog predstavljanja i psihološkog sadržaja lika. Sve promjene čovjekovih unutrašnjih stanja – sumornu zagledanost u neizvjesnosti postojanja, strogu ozbiljnost čovjeka koji osluškuje “glasove tišine” u prostranim predjelima

inspirisane vidovitosti ili bezazleno čuđenje dječaka pred kojima se svijet ljudi otvara kao vječno izazovna bajka – prate i odgovarajući obrti u postupku oblikovanja, kao i smjena različitih kolorističkih registara. Stoga Mikulićevi portreti stočara, umjetnika, djece sadrže elementarnu snagu svijeta, čiji mir nisu narušili nervoza i buka savremene civilizacije: stočar ostaje u dosluhu sa svijetom prirode kao njen nedjeljivi dio; umjetnik je, zaokupljen svojim nemirom, okrenuo pogled u unutrašnjost samog sebe; djeca su sačuvala čednost prvih saznanja i prvih čuđenja. Na taj način Mikulić zatvara ne samo jedan likovni krug nego i jedno životno područje tema, u kojima dominiraju pitanja čovjekova mjesta u prirodi, njegovog odnosa prema svijetu i smisla njegovog trajanja.

Psihološka dimenzija Mikulićevih portreta ne otkriva profesionalni specifikum lika, kao što ne insistira ni na klasifikaciji karaktera ličnosti, nego upravo dočarava cjelovitost vizije svijeta i sistema ljudskih vrijednosti koje daju smisao životu. Ovakvo psihološko usmjerenje djela uslovljeno je Mikulićevim humanim angažmanom da čovjeka predstavi kao biće iskonski vezano za život i svijet, u čemu se, zapravo, rezimira istorija svijeta i ljepota svekolikog postojanja. U tom smislu ljudski lik fascinira svojom odlučnošću da istraje, da se odupre, da izmijeni svoj položaj i da hroniku trajanja pretvori u djelotvorni čin ljudske povijesti.

I bez obzira na socijalno porijeklo modela, u Mikulićevoj viziji dominira ljudska ozarenost jedinstvenog fonda humanističkih težnji koja povezuje sve ljude u njihovom strpljivom otporu stihiji, u njihovom naporu za saznanjem, u njihovoj izvornoj radosti postojanja. Široka paleta psihološki iznijansiranih likova – od tvrdih gorštaka preko zanesenih pjesnika i stvaralaca, do bezazlenih dječijih likova i lirski prozračnih ženskih lica, kod kojih se kompozicija razliva u treperavu igru kolorističkih akcenata, sugerise nam obuhvatnost i snagu Mikulićevog poimanja života, u kome čovjekov lik označava početak svake ljudske inicijative i njenu najvišu mjeru.

Izbor modela izvršen je, svakako, prema stepenu likovne “provokativnosti” fizionomije i snazi emotivnog zračenja koje se kondenzuje u reljefu lica. Od klasičnog građanskog portreta realističkog koncepta sa snažno istaknutim detaljima i skladnim

odnosom psiholoških obilježja (portreti O. Zorabdića, arhitekte Kušana, Lj. Laha, I. Andrića, M. Selimovića), preko poetizovane vizije lika u kome su detalji podređeni jedinstvenom konceptu psihološkog izraza (portreti Bojane, N. Neškovića, M. Vasića, A. Gvozdrenovića, Lj. Zečevića, I. Mujezinovića, P. Bluma), Mikulić je ostvario i niz portreta snažne ekspresivnosti čija koloristička igra izražava i smjenu raspoloženja i unutrašnje tenzije i nemire koje prepoznajemo na crtama lica (portreti B. Kućanskog, H. Lukovca, Ž. Torlića, režisera Mašića, J. Kaštelana, Ć. Sijarića).

Posebno interesovanje Mikulić je pokazao za obične ljude – ribare, radnice, stočare, gorštace: na mnogim od tih portreta postigao je izvanredan sklad unutrašnje tenzije lika i likovnih elemenata realizovanih širokim tonskim potezima. Slikar, očito, nije bio opterećen privatnom ličnošću svojih modela i uspio je da uhvati raznovrsne nijanse raspoloženja i osjećanja koja su trajno svojstvo lika ili samo njegov trenutni izraz izazvan sticajem okolnosti (*Dječak s Vlašića, Uz sliku poginule kćeri partizanke, Stari Hercegovac, Ćiro iz Zaostroga, Seljak sa Vlašića, Starac na ognjištu, Todor, Mladić s bijelom kapom*).

Portreti žena su takođe značajan ciklus Mikulićevog rada: širok je krug ženskih likova, a isto tako je širok i raspon karakternih osobina koje Mikulić stilizuje. Od realističkog tretmana lica i izraza, preko upečatljivih psiholoških stanja, do razigrane harmonije tonova bogate orkestracije, nijedan od tih portreta nije emotivno neutralan ili pasivan; na njihovim licima ne samo da se odslikavaju “pokreti duše” nego se prepoznaju i karakterna svojstva njihove ljudske prirode – od rezignirane vedrine i bolne zagledanosti u sebe do samouvjerenog ponosa i bezbrižne ljepote fizičkog lika. U svim registrima raspoloženja, voljnog elana ili emotivnih stanja Mikulić pronalazi adekvatna sredstva kojim diferencira tipološke odlike i ističe njihovu životnu uvjerljivost.

Daleko od realističkog manirizma lišenog emocija i subjektivnog viđenja stvari, Mikulić ne teži da u nama budi albumska sjećanja i podstiče našu afektivnu vezanost za svijet oživljenih uspomena. Mnoštvo evokativnih detalja treba da otvori što širi dijapazon vizuelnih i imaginarnih predstava, da u mnogoznačnosti životnih fenomena omogući sagledanje i onog što je ispod površine

vidljivog poretka i onog što se nečujno taloži u dubini ljudskog bića. Mikulić otkriva dušu predmeta i traga za skrivenim osnovama iskustva koje predstavljaju pravo bogatstvo i autentični prostor svakog istinskog doživljaja.

U tom smislu su i portreti i pejzaži Marija Mikulića nosioci nataloženog sjećanja, iz koga izvire poznati predjeli i davno zaboravljeni likovi. Oživljavajući ljude i dočaravajući predjele, slikar svojim evokativnim činom ne želi da izazove psihološki šok: u stalnom vraćanju materiji i produbljivanju njenog likovnog smisla on traži područja maksimalnog sklada između svoje intimne vizije i predmetnog bogatstva svijeta. Neizmjernost tog raspona podstiče umjetnika na stalna traganja i otvara beskrajne mogućnosti preobražaja likovnih oblika i pronalaženja novih autentičnih značenja svijeta. Mikulić je na taj način ostvario svoj likovni svijet, u kome privid, san i sjećanje dobijaju obrise realnosti i slojevitou strukturu skrivenih sadržaja svijeta; trenutna i privremena vizija pretvara se u trajni oblik zagledanosti u mrak materije i čudesno oživljen svijet pejzaža, likova, prizora.

Igrom boja i ritmova, smjenjivanjem osjećajnih i čulnih registara, isticanjem pojedinosti i prosvjetljenjem lika, Mario Mikulić je ćutanje materije pretvorio u višeglasan vavilonski govor bića – prepoznatljiv u svojoj želji za saobraćanjem i nepredvidljiv u svom nastojanju da oživi sjećanja i snove, iskustvo i avanturu. U velikoj knjizi života Mikulić pronalazi i fiksira staze individualnih sudbina koje svjedoče o ćovjekovom iskonskom naporu da u anonimnosti trajanja oblikuje trajna svjedoćanstva o svojim nemirima i ćeljama, trenutima iskućenja i pronaćene radosti.

Priroda, ljudi, predmetni svijet nalaze se u osnovi Mikulićeve velike sinteze u kojoj su objedinjeni raznorodni elementi stvarnosti – biomorfni, mineralni i kozmićki, ali koji skupa, kao nerazlućivo jedinstvo, tvore estetsku viziju svijeta, neprekidni tok njegovog trajanja i stalnost njegovih metamorfoza. Na toj izazovnoj granici između obilja svijeta i njegove stilizovane varijante u svijetu umjetnosti, između realnosti i fikcije, Mikulić traga za dubokim jedinstvom stvari i pojava koje održava ideju kontinuiteta i generira prostore ljepote. Vitalizam svijeta – prirodnog i ljudskog, i fiksiranje njegovih estetskih komponenti predstavljaju osnovne principe Mikulićeve poetike i humane pretpostavke njegove umjetnosti.